

მანანა რატიანი

ასწავლო დღეს ისე, რომ ფიქრობდე მომავალზე - განათლება მდგრადი განვითარებისთვის

ახალ, XXI საუკუნეში ყველაზე დიდი გამოწვევაა, აიტაცო მდგრადი განვითარების იდეა, რომელიც მეტისმეტად აბსტრაქტულად ჟღერს და აქციო რეალობად მსოფლიოს ყველა ხალხისთვის.

კოფი ანანი

ბუნება-ადამიანი-საზოგადოების ურთიერთობის ისტორიიდან

გლობალური ეკოლოგიური პრობლემების შესახებ საუბარი ჯერ კიდევ XIX საუკუნეში დაიწყო, მაგრამ მხოლოდ სამეცნიერო წრეებით შემოიფარგლებოდა, ამ იდეებს კი მხოლოდ ცალკეული პირები იზიარებდნენ. თუმცა სამრეწველო რევოლუცია, რესურსების არარაციონალური, მტაცებლური მოხმარება სულ უფრო ფართოდ იკიდებდა ფეხს და ცვლიდა ბუნებრივ გარემოს. იმხანად ეს არც ისე თვალსაჩინო იყო, ვინაიდან რესურსების ფართომასშტაბიანი მოპოვება ძირითადად ზღვისიქითა ტერიტორიებზე, კოლონიებში ხდებოდა, რომელთა ბუნება მოფრთხილების საგანი არასდროს ყოფილა კოლონიზატორი ქვეყნებისთვის.

გლობალური პრობლემების გაცილებით ფართო ჭრილში განხილვა მხოლოდ 1970-იან წლებში დაიწყო. უკვე არაერთი კონკრეტული ეკოლოგიური პრობლემა მოექცა საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და საზოგადოების თვალსაწიერში. ამის მიზეზია ანთროპოგენული ცვლილებები, რომლებიც უკვე პოვებს ასახვას ცხოვრების ყველა სფეროზე, დაწყებული ჰიდროსფეროთი და ბიოსფეროთი, დამთავრებული ადამიანის ჯანმრთელობით. მიუხედავად იმისა, რომ მკვეთრად იზრდება მოსახლეობის სიცოცხლის ხანგრძლივობა, აშკარაა, რომ წარმოჩნდება ახალი დაავადებები, რომელთა შესახებ ახლო წარსულში წარმოდგენაც არ ჰქონდათ, მასობრივი საკომუნიკაციო საშუალებების განვითარება კი ხელს უწყობს მოსახლეობის უკეთ ინფორმირებას, რაც საზოგადოებაში განგაშის ატეხის ტოლფასია. სულ უფრო მეტი ადამიანი იძენს პროფესიას, რომელიც მეცნიერულ დონეზე შეისწავლის გარემოში მიმდინარე პროცესებს, მის უარყოფით ცვლილებებს, დეგრადაციას. ამრიგად, იწყება ბუნებრივი რესურსების ამოწურვისა და გარემოს დაბინძურების პრობლემის სიმწვავის რეალური გაცნობიერება.

გლობალური პრობლემების სამეცნიერო განხილვა რომის კლუბში დაიწყო - ორგანიზაციაში, რომელიც აურელიო პეჩეის ინიციატივით ჩამოყალიბდა. მასში თავდაპირველად ათი ქვეყნის 30 წარმომადგენელი იყო გაერთიანებული. მათი საქმიანობა დღემდე მეტად მნიშვნელოვნად მიიჩნევა, რადგან სწორედ მათ მოახერხეს, საზოგადოების ყურადღება პრობლემებისთვის მიეპყროთ. იმავდროულად, ცდილობდნენ ეპოვათ კრიზისიდან გამოსვლის გზებიც. მათი მთავარი იდეა იყო მოსახლეობის ძირითადი მოთხოვნების დაკმაყოფილება გარემოზე ნაკლები ზემოქმედებით. მათ ძირითად პრინციპს „იფიქრე გლობალურად, იმოქმედე ლოკალურად“ დღესაც არ დაუკარგავს აქტუალობა. რომის კლუბის ნაშრომთა კრებული

ცნობილია „კაცობრიობის სიძნელების“ სახელწოდებით. პოლ ერლიჩის „მოსახლეობის ბომბში“ ძირითადად ჭარბი მოსახლეობის პრობლემა დაისახა. მოსახლეობის ზრდა მრავალრიცხოვან თუ ეკონომიკური პრობლემის სათავედ იქნა მიჩნეული. დენის და დონელ მედოუზების ნაშრომები წარმოაჩენდა მოსახლეობის ზრდის სხვადასხვა სცენარს, რაც ეკოლოგიური კოლაფსის მომასწავებლად მიიჩნეოდა, დასკვნა კი ასეთი იყო: ამ კოლაფსის თავიდან ასაცილებლად აუცილებელია სამეურნეო საქმიანობის შეზღუდვა. მათგან განსხვავებით, ბერი კომონერი გარემოს დაბინძურებისა და დეგრადირების უმთავრეს მიზეზად სიღარიბესა და საზოგადოების მზარდ მოთხოვნილებებს მიიჩნევდა.

როგორია დღევანდელი „არამდგრადი“ საზოგადოება?

ცხოვრება თანამედროვე საზოგადოებაში გულისხმობს ერთმანეთთან დაკავშირებული პრობლემების მრავალფეროვნებას. მათ შორისაა გარემოსდაცვითი პრობლემები (გლობალური კლიმატცვლილება, მჟავე წვიმები და სხვა), სოციალური პრობლემები (ადამიანის უფლებების დარღვევა, კულტურათაშორისი კონფლიქტი და სხვა), ასევე - ეკონომიკური პრობლემები (მდიდარ და ღარიბ ქვეყანათა შორის სხვაობა და სხვა).

განვითარების იმ ტიპმა, რომელმაც მასობრივი წარმოება თუ მასობრივი მოხმარება განავითარა, გამოიწვია პრობლემათა ფართო სპექტრი. მათ არა მხოლოდ წარმოების შედეგად გარემოს დაბინძურებისკენ მივყავართ, არამედ რესურსების არასწორი, ჭარბი და არარაციონალური ექსპლუატაციის გამო მისი დეგრადაციისკენაც, რაც თავისთავად არაერთი რესურსმომპოვებელი არეალის გაღარიბებას იწვევს.

მდგრადი განვითარების განმარტებები:

მდგრადი განვითარება, მდგრადი საზოგადოება, მდგრადი მრეწველობა, მდგრადი ტურიზმი, მდგრადი სოფლის მეურნეობა ბევრისთვის ნაცნობი ცნებებია. მაინც რას გულისხმობს მდგრადი განვითარება?

* თანამედროვეობის მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებას იმგვარად, რომ არ შეიზღუდოს მომავალი თაობის მოთხოვნილებები (ბრუტლენდის კომისია, 1987 წ.).

* ადამიანის ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესებას ეკოსისტემებზე დატვირთვის გათვალისწინებით (UNEP; WWF).

მდგრადი განვითარება არის პოზიტიური ცვლილება, რომელიც არ აცალკევებს გარემოს სოციალური სისტემებისგან, რომლებზეც ჩვენ ყველანი ვართ დამოკიდებული. მისი წარმატება განისაზღვრება ადამიან-გარემოს შორის კრიტიკული კავშირით აუცილებელი ცვლილებების განხორციელებისას (ჰამილტონ ვენტფორსის რეგიონული საბჭო).

ეკონომიკური და სოციალური განვითარება, ასევე გარემოს დაცვა მდგრადი განვითარების ურთიერთდამოკიდებული და ურთიერთგანმამტკიცებელი ღერძებია (2005 წლის მსოფლიო სამიტ).

ზოგიერთი მდგრად განვითარებას მჭიდროდ უკავშირებს ეკონომიკურ ზრდას და მოთხოვნილებას, იპოვო ეკონომიკის გრძელვადიანი გაფართოების გზები ისე, რომ არ გამოლიო ბუნებრივი კაპიტალი (რესურსები) მიმდინარე ზრდისთვის:

მდგრადი განვითარების ძირითადი მიზანია მსოფლიოს ყველა ხალხისთვის ისეთი პირობების შექმნა, რომ დაიკმაყოფილონ ყველა ძირითადი მოთხოვნილება და გაიმჯობესონ ცხოვრების პირობები ისე, რომ საფრთხე არ შეუქმნან მომავალი თაობების ცხოვრების ხარისხს (მდგრადი განვითარების სტრატეგია, დიდი ბრიტანეთი, 2005 წელი).

მდგრადი განვითარება არის პროცესი, თანასწორი, ნაყოფიერი და თანამშრომლობითი სტრუქტურებით განავითარო საზოგადოების ეკონომიკური უფლება-მოვალეობები თავის რეგიონში (ICCR).

მდგრადი განვითარება გაიგივებულია ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესებასთან, რომლის დროსაც სიცოცხლის უზრუნველყოფი სისტემების შესაძლებლობათა გადატვირთვა არ ხდება.

როგორც ხედავთ, ეს და მრავალი სხვა განმარტება სვამს თავისებურ აქცენტებს. ყველაზე ფართოდ გავრცელებულად მაინც ბრუტლანდის კომისიის განმარტება მიიჩნევა.

მაინც რა არის მდგრადი განვითარება?

ჩვენს გარემომცველ სამყაროში არსებული პრობლემების მოსაგვარებლად და ისეთი საზოგადოების ასაშენებლად, სადაც ყველას, მომავალი თაობების ჩათვლით, ექნება დაცულობის განცდა, უნდა ვეცადოთ, ისე განვითარდეთ, რომ აქცენტები სოციალურ სამართლიანობასა და ბუნებრივი გარემოს დაცვაზე დაისვას. რეალიზება იმისა, რასაც „მდგრადი განვითარება“ ვუწოდეთ, მთელი კაცობრიობისთვის საშური საქმეა.

მდგრადი განვითარება არის თავისებური გარანტი დემოკრატიული სოციალური სისტემებისა, რომლებშიც ყველას შეუძლია მონაწილეობა, ხოლო ეკონომიკური სისტემა საზოგადოების კეთილდღეობასა და გარემოზე დამოკიდებული. ასევე ანგარიში ეწევა სხვადასხვა კულტურის უნიკალურობასა და ინდივიდუალურობას. იმავდროულად იქმნება ადამიანის უფლებათა დაცვის, მშვიდობის განმტკიცების, კულტურათაშორისი დიალოგის, ცხოვრების ჯანსაღი წესის დამკვიდრების, ბუნებრივი რესურსების დაცვის, კატასტროფებისთვის თავის არიდების, სიღარიბის დამლევისა და მოქალაქეობრივი პასუხის მგებლობის განვითარების ხელშემწყობი პირობები.

1987 წელს გამოვიდა ბრუტლანდისკომისიის ანგარიში „ჩვენი საერთო მომავალი“, რომელშიც მდგრადი განვითარების სტრატეგიული კურსია მოცემული.

1992 წლის რიო-დე-ჟანეიროს კონფერენცია გარემოსდაცვით საქმიანობაში ახალი ეპოქის დასაწყისია. ამ კონფერენციის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მიღწევად მიჩნეულია ტერმინი „მდგრადი განვითარების“ დამკვიდრება. ამავე კონფერენციაზე მიღებულ იქნა

რეკომენდაციული ხასიათის დოკუმენტები: რიოს დეკლარაცია გარემოსა და განვითარების შესახებ და „დღის წესრიგი XXI საუკუნისთვის“.

მრავალი აქ გამოთქმული პრინციპი იქცა საერთაშორისო სამართლის ნაწილად გარემოს დაცვის საქმეში. მათ შორის უმთავრესია პრინციპი მდგრადი განვითარების შესახებ.

„დღის წესრიგი XXI საუკუნისთვის“ სამოქმედო გეგმაა, რომელიც უნდა განახორციელონ გაეროს სტრუქტურებში შემავალმა ორგანიზაციებმა სახელმწიფოთა მთავრობებთან ერთად ადგილობრივ და გლობალურ დონეებზე ყველა სფეროში, სადაც კი ადამიანის საქმიანობა რაიმე სახის ზემოქმედებას ახდენს გარემოზე.

მდგრადი ეკოლოგიური განვითარება მხოლოდ გარემოს დაცვაზე არარის ორიენტირებული. იგი გულისხმობს ადამიანის საქმიანობის მრავალ სფეროს, მათ შორის - სოციალურს, ეკონომიკურს, კულტურულს, პოლიტიკურსა და დემოგრაფიულს.

რა არის განათლება მდგრადი განვითარებისათვის

გაერომ გამოაცხადა ათწლეული „განათლება მდგრადი განვითარებისთვის“ - ათწლიანი პერიოდი (2005-2014 წ.წ.), რომლის განმავლობაშიც მსოფლიოს ყველა ქვეყნის მთავრობა მოწოდებულია, თავიანთ საგანმანათლებლო სტრატეგიებში ჩართონ მდგრადი განვითარების საკითხები და დასახონ გზები მათ მისაღწევად.

სწორედ განათლება მდგრადი განვითარებისთვის გვაძლევს საშუალებას, განვახორციელოთ ცოდნა, ფასეულობები და უნარები, რათა შევძლოთ გადაწყვეტილებების მიღება როგორც ინდივიდუალურად, ასევე ერთად, ლოკალურ და გლობალურ დონეებზე, რათა განვამტკიცოთ ცხოვრების ხარისხი დღეს ისე, რომ საფრთხე არ შევუქმნათ ქვეყნების (მოსახლეობის) მომავალს.

განათლება მდგრადი განვითარებისთვის უკავშირდება არაერთი დისციპლინის შინაარსს და მოითხოვს ისეთი საკვანძო უნარ-ჩვევების განვითარებას, რაც სხვადასხვა საგანის განსახორციელებელია.

განათლება მდგრადი განვითარებისთვის გვაძლევს საშუალებას, გავიაზროთ ძირეული გარდაქმნები, რომელთა დანერგვაც საჭიროა დღეს; ადამიანის ძალისხმევა, რა თქმა უნდა, მიმართულია ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესებისკენ, მაგრამ ყოველივე ეს უნდა ხერხდებოდეს ისე, რომ რესურსები არ გამოიფიტოს უფრო სწრაფად, ვიდრე მათი რეგენერაციის უნარია.

იმავდროულად, განათლება მდგრადი განვითარებისთვის უნდა იყოს სასკოლო პოლიტიკის ნაწილი, მუდმივად განახლებადი და ფართოდ გავრცელებული.

ცნება „განათლება მდგრადი განვითარებისათვის“ დამკვიდრდა 1992 წლის რიოს დეკლარაციით „გარემოსა და განვითარების შესახებ“. ამ დოკუმენტში აღნიშნულია განათლების განსაკუთრებული როლი მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევაში.

მდგრადი განვითარების ჩართვა (ინტეგრირება) საგანმანათლებლო სისტემის ყველა საფეხურზე ხდება. ამით აღიარებულია განათლების საკვანძო როლი პოზიტიურ ცვლილებებში.

მდგრადი განვითარების სტრატეგია დაიწერა გლობალური და რეგიონული გამოცდილების გათვალისწინებით.

მდგრადი განვითარების სტრატეგია თარგმნილია ქართულ ენაზე და ხელმისაწვდომია გაეროს მდგრადი განვითარების დანაყოფის მისამართზე: www.un.org/esa/sustdev/documents/docs_key_conferences.htm

განათლება მდგრადი განვითარებისთვის არის ახლებური ხედვა, რომელიც ეხმარება ნებისმიერი ასაკის ადამიანს, უკეთ გაიაზროს სწრაფად ცვალებადი სამყარო, რომელშიც ვცხოვრობთ. სიღარიბის, გარემოს დეგრადაციის, ურბანული დაგეგმარების, მოსახლეობის ზრდის, ჯანმრთელობის, კონფლიქტების, უფლებების შელახვისა თუ სხვა პრობლემების აღსაქმელად და გასააზრებლად საჭიროა ჰოლისტიკური, ინტერდისციპლინური მიდგომები.

რას გვასწავლის განათლება მდგრადი განვითარებისთვის

- * თითოეულ ადამიანს აქვს ძალა და პასუხისმგებლობა გლობალური მასშტაბის პოზიტიური ცვლილებების გამოსაწვევად და თავისი იდეების განსახორციელებლად;
- * აყალიბებს ფასეულობებს, ბუნებრივ და სოციალურ გარემოზე პასუხისმგებლობის გრძნობას და ცხოვრების წესს მდგრადი მომავლისთვის;
- * ცხოვრების ყველა ასპექტს შორის ურთიერთკავშირია და ერთ ადგილას მომხდარმა ცვლილებამ შესაძლოა ნებისმიერ სხვა ადგილას იჩინოს თავი;
- * ჩვენ გვეთქმის სიტყვა იმის თაობაზე, როგორი იქნება მომავალი; გვაქვს როგორც უფლება, ასევე მოვალეობა ისეთი გადაწყვეტილებების მიღებისა, რომელთა შედეგებიც დიდი ხნის შემდეგ ეკონომიკური და ეკოლოგიური თანასწორობით წარმოჩნდება;
- * შევუსაბამოთ ჩვენი ცხოვრება მომავალი თაობების მოთხოვნილებებსა და უფლებებს; გავაცნობიეროთ, რომ ჩვენი დღევანდელი ქმედება გავლენას ახდენს იმაზე, როგორი იქნება სიცოცხლე მომავალში;
- * გავიგოთ, რამდენად მნიშვნელოვანი და ფასეულია ჩვენი სამყაროს კულტურული, სოციალური, ეკონომიკური და ბიოლოგიური მრავალფეროვნება;
- * მიუხედავად ქვეყნების ეკონომიკურ განვითარებაში სხვაობისა, ყველა ადამიანს აქვს თანაბარი უფლება იცხოვროს მდგრად სამყაროში;
- * არამდგრადი ზრდა იწვევს გარემოს დეგრადაციას.

ვასწავლოთ დღეს ისე, რომ ვიფიქროთ მომავალზე

ალბათ მნელია განმანათლებლებისთვის ამაზე რთული საკითხის დასმა. როგორი გვინდა იყოს მომავალი, რა ცოდნა უნდა მივცეთ ახალგაზრდებს, რომ მათი ცოდნა და უნარები ადეკვატური იყოს ათწლეულების შემდეგაც, როდესაც ისინი შრომის ბაზარზე გავლენ? ის, ვინც ასწავლის, რა კომპეტენციებს უნდა ფლობდეს, რომ ასეთი თაობები აღზარდოს?

სწორედ ამ საკითხებზე სამუშაოდ შეიქმნა გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის „განათლება მდგრადი განვითარებისთვის (გმგ)“ კომპეტენციების დოკუმენტი. კომპეტენციებზე მუშაობდნენ 18 ქვეყნის ექსპერტები და მათ იღებდა ყველა მონაწილე ქვეყანა ყოველწლიურ შეხვედრაზე. ამ დოკუმენტში, გარდა უშუალოდ კომპეტენციებისა, შემუშავებულია რეკომენდაციები პოლიტიკის გამტარებლებისა და გადაწყვეტილების მიმღებთათვის (აქვე აღვნიშნავთ, რომ მასწავლებლის სტანდარტში მალე აისახება ეს კომპეტენციები, რაც, თანამედროვეობასთან ერთად, საერთაშორისო მოთხოვნაცაა).

განმანათლებლები (განათლების სხვადასხვა საფეხურზე, როგორც ფორმალურ, ისე არაფორმალურ განათლებაში მომუშავე მასწავლებელი, ლექტორი, აღმზრდელი თუ სხვა) არიან ცვლილებების მძლავრი აგენტები. განათლებაში ეფექტური ტრანსფორმაცია, უპირველესად, დამოკიდებულია განმანათლებლებზე, რომლებიც მოტივირებულნი არიან და, ამასთან, აქვთ საამისო შესაძლებლობა და ხელშეწყობაც. სწორედ ამიტომ მდგრად განვითარებაში ტრენინგებში ჩართულნი უნდა იყვნენ როგორც მასწავლებლები, ასევე ლიდერები და ადმინისტრატორებიც. ამ უკანასკნელთა ხელშეწყობის გარეშე ცვლილებები ინსტიტუციურ დონეზე მიულწეველი დარჩება.

გმგ კომპეტენციები დაყოფილია სამ ძირითად ნაწილად, რომლებიც ქვემოთ მოცემულ კომპეტენციების ცხრილში ვერტიკალურ სვეტებშია წარმოდგენილი:

ა. ჰოლისტური მიდგომა, რომელიც აერთიანებს კომპეტენციებს, რომლებიც ინტეგრირებულ, ერთიან და სისტემურ აზროვნებას მოითხოვს;

ბ. ცვლილებების ხედვა, რომლის ფარგლებშიც კომპეტენციები ალტერნატიული მომავლის სცენარების განხილვას მოითხოვს, რომლის დროსაც ვსწავლობთ წარსულიდან და ჩართულები ვართ აწმყო ქმედებებში;

გ. ტრანსფორმაციის მიღწევა, რაც ემსახურება ცვლილებებს, ხელს უწყობს სწავლა/სწავლებას.

ჰოლისტიკური მიდგომა, თავის მხრივ, სამ კომპონენტს მოიცავს:

- ა. ინტეგრირებულ აზროვნებას;
- ბ. ინკლუზიურობას;
- გ. სირთულეებისთვის თავის გართმევას.

ინტეგრირებული აზროვნება პასუხობს მდგრადი განვითარების გამოწვევებს, რომლებიც შეიძლება იყოს ლოკალური და გლობალური ხასიათისა და მოითხოვდეს ცნობიერების ამაღლებას, რადგან ერთ ადგილას მომხდარმა ცვლილებებმა შესაძლოა თავი იჩინოს სხვა ადგილზე, თუნდაც მოშორებით (მაგ., მჟავე წვიმები), ადამიანის დღევანდელმა არჩევანმა შესაძლოა გავლენა მოახდინოს სამყაროს მომავალზე. ეს გამოწვევები კომპლექსური ხასიათისაა და მათი მოგვარება მოითხოვს მრავალ დისციპლინაში არსებული ცოდნის გამოყენებას. ეს ცოდნა მოიცავს ბუნებრივ, სოციალურ, ეკონომიკურ, საკანონმდებლო თუ სხვა სფეროებს. სხვადასხვა კულტურას შეუძლია მნიშვნელოვანი სიტყვა თქვას და ფასდაუდებელი გამოცდილება გაუზიაროს სხვებს. მდგრადი განვითარებისთვის პიროვნება უნდა დაუკავშირდეს სხვადასხვა ჯგუფს როგორც უშუალო, ასევე მოშორებული გარემოდან. ინტეგრირებული აზროვნება არის აზროვნებისა და ქმედებების ურთიერთდაკავშირებული ერთობლიობა, რაც უკეთესი მომავლის მიღწევის შესაძლებლობას ქმნის.

ინკლუზიურობა გულისხმობს სურვილს ჩაერთოს რაც შეიძლება განსხვავებული პერსპექტივები, იყოს ღია კრიტიკისთვის, მომავლის მდგრადი შეთანხმებებისთვის. მდგრადი განვითარების საკითხები ხშირად წინააღმდეგობრივი და რთულია. განსხვავებულ პერსპექტივებს შეუძლია, ერთი მხრივ, გაართულოს გადაწყვეტილების მიღება, მაგრამ, მიუხედავად რთული გზისა, მას უკეთეს შედეგამდე მივყავართ, როდესაც აწონილ-დაწონილიყვება მოსაზრება, გამოთქმულია არგუმენტები და მათ საფუძველზეა მიღებული გადაწყვეტილება. როდესაც განმანათლებლები სხვადასხვა პერსპექტივას განიხილავენ, მათი შეხედულებები დაფარული არ უნდა იყოს მსწავლელისგან, თუმცა არც თავს უნდა მოახვიონ მას. ასევე ღია უნდა იყვნენ თავიანთ შეხედულებებზე განსხვავებული აზრის მოსასმენად.

სირთულეებისთვის თავის გართმევა განმანათლებლებს აძლევს საშუალებას, მსწავლელები ჩართონ კავშირების დამყარებაში განსხვავებულ კონცეფციებსა და იდეებს შორის. ამ იდეებსა და თემებს, რომლებიც მდგრადი განვითარების საკითხებზე დისკუსიას გულისხმობს, გაეროს „განათლება მდგრადი განვითარებისთვის“ დეკადაში ამოიკითხავთ. მოვიყვანთ მაგალითად რამდენიმე მათგანს: მშვიდობის სწავლება, ეთიკა და ფილოსოფია, მოქალაქეობა, დემოკრატია და მმართველობა, ადამიანის უფლებები, სიღარიბის დაძლევა, კულტურული მრავალფეროვნება, ბიოლოგიური და ლანდშაფტური მრავალფეროვნება, გარემოს დაცვა, ეკოლოგია, ბუნებრივი რესურსების მენეჯმენტი, კლიმატის გლობალური ცვლილება, ადამიანის ჯანმრთელობა, გარემოს (საკვების, წყლის, ატმოსფეროს ჰაერის, ნიადაგის) მდგომარეობა, კორპორატიული სოციალური პასუხისმგებლობა, ადგილობრივი ცოდნა, წარმოება და მოხმარება, სასოფლო-საქალაქო განვითარება, ეკოტექნოლოგიები, მდგრადი შეფასება (მაგ., გარემოს ზემოქმედების შეფასება-გზშ). მათ შორის კავშირების დამყარება შესაძლებელია ერთობლივი პროექტების მეშვეობით, აქტიური მოქალაქეობრივი პოზიციების ჩამოსაყალიბებლად.

ცვლილებების ხედვა გულისხმობს კავშირს წარსულს აწმყოსა და მომავალს შორის.

ამ შემთხვევაში სამ განზომილებაზე შევაჩერებთ ყურადღებას:

- ა. წარსულიდან სწავლა
- ბ. აწმყოში ჩართულობის წახალისება

გ. ალტერნატიული მომავლის შესწავლა

წარსულიდან სწავლა გულისხმობს წარსულის კრიტიკულ ანალიზს მისი განვითარებისა და მიღწევების სწორად შესაფასებლად.

აწმყოში ჩართულობის წახალისებას ძირეული მნიშვნელობა აქვს, რადგან ყოველდღიური სასწრაფოდ მოსაგვარებელი პრობლემები მდგრადი განვითარების კუთხით მრავლად გვხვდება ჩვენს სინამდვილეში. მაგალითად, ჩვენი სამყარო სავსეა უთანასწორობით მდიდრებსა და ღარიბებს შორის, მილიარდობით ადამიანით, რომლებიც სიღარიბეში ცხოვრობენ და ხელი არ მიუწვდებათ ელემენტარულ ყოფით სიკეთეებზე, მაშინ როდესაც მრავალი არამდგრადი და არარაციონალური რესურსმოხმარებით ცხოვრობს და მოიხმარს იმაზე მეტს, ვიდრე საჭიროა ცხოვრებისთვის. ამით ხდება რესურსების გამოლევა და გარემოს მზიდი ტევადობის ამოწურვა ისე, რომ ამ უკანასკნელს აღარ რჩება რეგენერაციის საშუალება. განათლებამ მდგრადი განვითარებისთვის უნდა უპასუხო ყველა ადამიანის მოთხოვნებს აწმყოში ისე, რომ გაითვალისწინოს მომავალი თაობის მოთხოვნებიც. ეს შესაძლებელია მარტივი პრინციპით: „ვასწავლოთ დღეს ისე, რომ ვფიქრობდეთ მომავალზე“.

ალტერნატიული მომავლის შესწავლას რთული ბილიკების, გზებისა და შესაძლებლობების შესწავლით მდგრადი განვითარებისკენ მივყავართ. ეს პროცესი მოითხოვს მეცნიერულ ფაქტებსა და მტკიცებულებებს, მათი მეშვეობით აწმყოს სწავლებას და სწორი არჩევნების გზით კრეატიულ აზროვნებას, მსწავლელთა ჩართვას შეხედულებების ჩამოყალიბებაში, როდესაც თითოეულ ქმედებას შეუძლია მიგვიყვანოს ჩვენს მიერ მოწონებულ მომავლამდე. ამისთვის საჭიროა კრეატიულობა, მიზნების დასახვა და გადაწყვეტილებების მიღება, კუთვნილების შეგრძნება, ენერგია, რაც სხვასაც უწევს მოტივირებას, გააკეთოს უკეთესი არჩევანი უფრო მდგრადი მომავლისთვის. ნაკლები ზიანის მიყენება არ კმარა, თუმცა თავიდან აცილება შესაძლებელი.

ტრანსფორმაციის მიღწევა: ადამიანები, პედაგოგიკა და საგანმანათლებლო სისტემა მოიცავს კომპეტენციებს, რომლებიც მოქმედებს სამ დონეზე:

ა. ტრანსფორმაცია იმისა, რაც ნიშნავს იყო განმანათლებელი;

ბ. პედაგოგიკის ტრანსფორმაცია, მაგ., ტრანსფორმაციული მიდგომა სწავლისა და სწავლებისადმი;

გ. საგანმანათლებლო სისტემის როგორც ასეთის ტრანსფორმაცია.

განმანათლებლის ცნების გაგებისადამისი პრაქტიკის ტრანსფორმაციას საკვანძო მნიშვნელობა აქვს. აქ სხვადასხვა საფეხურზე მომუშავეებმა უნდა გაიაზრონ სისტემის, პრაქტიკის, აზროვნების ცვლილების აუცილებლობა. პოზიტიური კავშირის დამყარება თავად განმანათლებლებსა და მსწავლეებს შორის ისევე მნიშვნელოვანია, როგორც სისტემაში მომუშავე სხვა ადამიანებისა. მოსწავლე მასწავლებლისგან ყველა კითხვაზე არ უნდა ელოდოს პასუხს; მასწავლებელს უნდა ესმოდეს, რომ ყოველთვის სწორი პასუხი ვერ ექნება, რომ თავადაც სჭირდება პასუხების ძიება და მუდმივი პროფესიული განვითარება. ის არა მხოლოდ კოლეგებისგან, არამედ საკუთარი მოსწავლეებისგანაც ცდილობს სწავლას, მსჯელობისას

ისმენს და ითვალისწინებს სხვის მოსაზრებებს, კრიტიკულად აფასებს მათ და საჭიროების შემთხვევაში იცვლის წარმოდგენას ან არგუმენტირებულად, თავს მოუხვევლად უსაბუთებს ოპონენტს თავისი თვალთახედვის სისწორეს.

პედაგოგიკის ტრანსფორმაცია გულისხმობს გამოცდილებაზე დაფუძნებულ სწავლებას, რაც ქმნის ახალ შესაძლებლობებს კრეატიულობის, ინოვაციურობის თვალსაზრისით, სახავს ცხოვრების ალტერნატიულ გზებს. ის წახალისებს და ხელს უწყობს მოსწავლეს, თავისი ყოველდღიური არჩევანის შედეგებზე მოახდინოს უკუკავშირი მდგრადი განვითარებისთვის.

საგანმანათლებლო სისტემის ტრანსფორმაციის მნიშვნელობა უპირობოა, ვინაიდან არსებული ვერ უზრუნველყოფს განვითარების მდგრად მოდელს. ვიდრე ფორმალური განათლების როლი აღიარებულია საზოგადოების მიერ და მიჩნეულია ფასეულად, სწორედ ფორმალური განათლების ტრანსფორმაცია ხდება პირველადი. ის ხელს უნდა უწყობდეს სწორი აზროვნებისა და მომხმარებლის კულტურის ჩამოყალიბებას, სადაც პიროვნება პასუხისმგებლობას იღებს საკუთარ ცხოვრებაზე, არჩევანზე, რომელსაც ყოველდღიურად აკეთებს თუ შორეულ მიზნებზე. ასეთ ცვლილებებს, რომლებიც მდგრადი მომავლისკენ არის მიმართული, ვერ მიაღწევს ცალკე მდგომი მასწავლებელი, საგანმანათლებლო დაწესებულების ადმინისტრატორი, მთლიანად სკოლა თუ მთავრობა. სწორედ განმანათლებელი უნდა ედგას სათავეში იმ სისტემის ტრანსფორმაციას, რომელშიც ისინი საქმიანობენ, თუმცა მათ დასჭირდებათ კრიტიკული კომპეტენცია, ისეთი, როგორიცაა ცვლილებების მოთხოვნა, ღიაობა ამგვარი ცვლილებებისადმი და კოლაბორაციული უნარები სხვებთან ერთად ამის საკეთებლად.

თითოეულ ზემოთჩამოთვლილ ნაწილში კომპეტენციები გაერთიანებულია 4 კატეგორიად, რაც გაეროს სხვასაგანმანათლებლო დოკუმენტებიდან არის გადმოღებული. ქვემოთ მოცემულ ცხრილში ისინი ჰორიზონტალურადაა გამოსახული:

ა. სწავლობს რომ იცოდეს არის პირველი კატეგორია, რომელიც საშუალებას იძლევა გავაცნობიეროთ აწმყოს ის გამოწვევები, რომლებიც უდგას საზოგადოებას ლოკალურსა და გლობალურ დონეებზე და მათში განმანათლებლებისა და მოსწავლის როლი. კომპეტენციების ეს ნაწილი იწყება სიტყვებით „განმანათლებელი აცნობიერებს“;

ბ.სწავლობს, რომ აკეთოს - მეორე კატეგორიაა, რომელიც პრაქტიკულ უნარებსა და მოქმედების კომპეტენციებს აერთიანებს. ასეთი კომპეტენციები იწყება სიტყვებით „განმანათლებელს შეუძლია“;

გ. სწავლობენ თანაცხოვრებისთვის - წარმოაჩენს თანამშრომლობის, ურთიერთდამოკიდებულების, ერთობლივი გაგების, პლურალიზმის უნარებს. ასეთი კომპეტენციები იწყება სიტყვებით „განმანათლებელი თანამშრომლობს ისე, რომ...“;

დ. სწავლობს, რომ იყოს - მოიცავს კომპეტენციებს, რომლებიც პიროვნულ თვისებებზე, ფასეულობებსა და ღირებულებებზე გადის, ანიჭებს მას მეტ პერსონალურ პასუხისმგებლობას და, იმავდროულად, ავტონომიასად. იგი თვითშეფასების ელემენტებსაც შეიცავს და იწყება სიტყვებით „განმანათლებელი არის ის, ვინც...“

	პოლისტური მიდგომა ინტეგრალური აზროვნება და პრაქტიკა	ცვლილებების ხედვა წარსული, აწმყო და მომავალი	ტრანსფორმაციის მიღწევა ადამიანები, პედაგოგიკა, განათლების სისტემა
განმანათლებელი აცნობიერებს....	• სისტემური აზროვნების საფუძვლებს • გზებს, რომლითაც ბუნებრივი, სოციალური და ეკონომიკური სისტემები ფუნქციონირებს და როგორ უკავშირდებიან ერთმანეთს • თანამედროვე და მომავალი თაობების, მდიდრებისა და ღარიბების, ისევე როგორც ბუნებისა და საზოგადოების ურთიერთდამოკიდებულებას • პირად მსოფლმხედველობასა და კულტურულ წარმოდგენებს, ცდილობს რა გაიგოს სხვების შეხედულებები • კავშირს მდგრად მომავალსა და იმ გზებზე როგორც ვფიქრობთ, ვმუშაობთ და ვცხოვრობთ • საკუთარ აზროვნების ფორმებს, მოქმედებებს და დამოკიდებულებებს მდგრად განვითარებასთან დაკავშირებით	• არამდგრადი განვითარების ძირითად მიზეზებს • რომ მდგრადი განვითარება არის თანამონაწილეობითი კონცეფცია • სასწრაფო აუცილებლობას შეიცვალოს არახელსაყრელი პრაქტიკა უკეთესობისკენ, რათა გახდეს ცხოვრება და გარემო ხარისხიანი, თანასწორი, სოლიდარული და მდგრადი • პრობლემის დასახვის, კრიტიკული უკუკავშირის, ხედვის და შემოქმედებითი აზროვნების მნიშვნელობას მომავლის დაგეგმვისას და ეფექტური ცვლილებებისთვის • გაუთვალისწინებლობებისადმი პრევენციული და შემარბილებელი მიდგომის აუცილებლობას • რატომ არის საჭირო განათლების სისტემის გარდაქმნა მეცნიერულ მიდგომებზე დაფუძნებით	• რატომ არის აუცილებელი შეიცვალოს განათლების სისტემა სწავლების ხელშესაწყობად • რატომაა საჭირო მოამზადო მსწავლელები ახალი გამოწვევების შესახვედრად • თუ როგორ მნიშვნელოვანია მსწავლელთა გამოცდილებაზე დაფუძნებული სწავლება, როგორც ცვლილების/ ტრანსფორმაციის საფუძველი • თუ როგორ აძლიერებს სწავლის შედეგებს ჩართულობა სხვადასხვა ცხოვრებისეულ საკითხებში და ეხმარება მოსწავლეებს შეცვალონ მათი ჩვეული პრაქტიკა.
განმანათლებელს შეუძლია...	• შექმნას სტერეოტიპებისგან თავისუფალი გარემო იდეების და გამოცდილების გაზიარებისათვის სხვადასხვა თაობებში, კულტურებში, ადგილებსა და დისციპლინებში მათთვის ზიანის მიუყენებლად • იმუშავოს სხვადასხვა პერსპექტივით საკითხებზე, დილემებზე და კონფლიქტებზე • დააკავშიროს მსწავლელი ადგილობრივ და გლობალურ გავლენის სფეროებთან	• კრიტიკულად შეაფასოს ცვლილებების პროცესი საზოგადოებაში მდგრადი განვითარების მისაღწევად. • გაუჩინოს სასწრაფო ცვლილების მოთხოვნა და მომავლის იმედი ცვლილებების დროს • ხელი შეუწყოს სხვადასხვა გადაწყვეტილებების პოტენციური შედეგების თუ ქმედებების შეფასებას • გამოიყენოს ბუნებრივი, სოციალური და ანთროპოგენული გარემო, მათ შორის საკუთარი დაწესებულება როგორც	• ხელი შეუწყოს მონაწილეობით და მსწავლელზე ორიენტირებულ განათლებას, რაც ავითარებს კრიტიკულ აზროვნებას და აქტიურ მოქალაქეობას • შეაფასოს სწავლის შედეგები ცვლილებების და მიღწევების თვალსაზრისით მდგრად განვითარებასთან კავშირში.

სწავლის წყარო

• ხელი შეუწყოს მონაწილეობით და მსწავლელოზე ორიენტირებულ განათლებას, რაც ავითარებს კრიტიკულ აზროვნებას და აქტიურ მოქალაქეობას

**განმანათლებელი
თანამშრომლობს...**

• რათა აქტიურად ჩართოს სხვადასხვა ჯგუფები თაობებიდან, კულტურებიდან, ადგილებიდან და დისციპლინებიდან

• ისე, რომ წარმართოს მსჯელობები ახალ შეხედულებებზე, რაც მდგრადი განვითარებისთვის ხელშემწყობია
• ისე, რომ წაახალისოს ალტერნატიული გზების წარმოჩენა

• ისე, რომ უპირისპირდება არამდგრად გამოწვევებს განათლების სისტემაში, მ.შ. საკუთარი ინსტიტუციის ფარგლებში
• ისე, რომ ეხმარება მსმენელებს, მოსწავლეებს გაარკვიონ ახალი იდეები და შეხედულებები დიალოგის წარმართვით, იცის რომ ამისთვის სხვადასხვა ფორმატია დასაშვები

**განმანათლებელი
არის ის ვინც...**

• ჩართულია სხვადასხვა დისციპლინებში, ემპატიურია განსხვავებული კულტურის, პერსპექტივების, ადგილობრივი გამოცდილებისა და შეხედულებებისადმი

• არის მოტივირებული დადებითი წვლილი შეიტანოს სხვათათვის სოციალურ და ბუნებრივ გარემოში, როგორც ლოკალურად, ისე გლობალურად

• ცდილობს წინდახედული ქმედებების განხორციელებას გაურკვეველ სიტუაციებში
• ვისაც სწადია უპასუხოს არამდგრად გამოწვევებს
• არის მონაწილეობითი სწავლების წარმართველი
• არის კრიტიკული უკუგებისას
• შთააგონებს შემოქმედებითობასა და განახლებას
• ჩართავს მსწავლელებს პოზიტიური თანამშრომლობითი გარემოს შექმნაში
• არის მონაწილეობითი სწავლების წარმართველი
• არის კრიტიკული უკუგებისას
• შთააგონებს შემოქმედებითობასა და განახლებას
• ჩართავს მოსწავლეებს/მსწავლელებს პოზიტიური თანამშრომლობითი გარემოს შექმნაში

პროფესიული განვითარებისთვის მასწავლებლები და სხვა განმანათლებლები უნდა იცნობდნენ კომპეტენციებს, შეაფასონ საკუთარი პრაქტიკა მათთან მიმართებით და ამოიცნონ, ნაწილი, რომელსაც: ა. აქტიურად იყენებენ; ბ. იყენებენ არცთუ ხშირად და გ. არ იყენებენ. ეცადონ, ცვლილებები სწორედ მათი საკუთარ პრაქტიკაში ჩართვით დაგეგმონ, ხოლო ადმინისტრაციამ ასეთ მასწავლებლებს ხელი უნდა შეუწყოს და წახალისოს. ასევე აქტუალურია მასწავლებლების ხელშეწყობა იმ ერთობლივი ღონისძიებების დაგეგმვაში, რომლებიც მდგრადი განვითარების პრინციპების დანერგვას ემსახურება. მნიშვნელოვანია, სკოლამ დაამყაროს კავშირი უფლებათა დამცველ და გარემოსდამცველ არასამთავრობოებთან, რათა სახელმძღვანელოში შეტანილი თეორიული ცოდნა პრაქტიკულით გაჯერდეს და წარმოჩნდეს მჭიდრო კავშირი სკოლასა და ცხოვრებას შორის.

ასევე საჭიროა, ადგილებში, სადაც უმაღლესი განათლების კერებია, დამყარდეს მათთან მჭიდრო კავშირი, ინახოს, რა მიმართულებით შეიძლება თანამშრომლობა. თემის ჩართულობა და მათი საჭიროებების გამოვლენა ეხმარება მოსწავლეებს, იფიქრონ საკუთარ დასახლებაზე, მოახდინონ პოზიტიური გავლენა და მიიღონ წარსულიდან თაობების გამოცდილება, რომელთა გათვალისწინება ხელს უწყობს მდგრად განვითარებას.